

Min mor Maria Montessori

AV MARIO MONTESSORI

SOM LITEN pojke väcktes jag tidigt en morgon i vår villa i Rom av att min säng skakade, samtidigt som det hördes ett dovt muller. Jag hade knappt hunnit öppna ögonen förrän min mor kom in i rummet. Hon var alldeles lugn och log när hon satte sig på min sängkant.

"Mario", sa hon, "ser du hur lampan i taket gungar?" Det såg jag. "Känner du hur golvet darrar?" Jag nickade.

Mor bredde ut armarna som om hon hade haft en underbar överraskning åt mig. "Mario, det här är en jordbävning."

För Maria Montessori erbjöd till och med en jordbävning ett tillfälle att öppna ett barns sinne. Hon var övertygad om att Gud har utrustat människan med viljan och kraften att förverkliga sig själv. Hon fann en väg att frigöra den kraften och gav därmed världen en ny syn på kunskaps-

förvärvandet som en glädjefylld process byggd på självverksamhet och självuppfostran.

Efteråt är det svårt att förstå hur hon under en enda kort livstid hann fylla så många kall, först vetenskapsmannens — hon var antropolog och Italiens första kvinnliga läkare — och sedan den hängivna lärarens. I den senare egenskapen grundade hon den världsomfattande förskolerörelse som bär hennes namn. Min största stolthet är att jag fått ta del i hennes arbete. När jag var liten råkade jag en gång tappa bort henne i en folksamling. Då jag återfunnit henne, sa jag i barnslig skrytsamhet: "Du kan aldrig gå någonstans dit jag inte kan följa dig." Det var nära att jag hade besannat det påståendet. I 40 år följde jag henne som sekreterare, assistent och kollega över halva jordklotet — överallt dit hennes kall förde henne.

I motsats till många andra av sekelskiftets yrkeskvinnor var min mor elegant klädd och utstrålade kvinnlig charm. Hon älskade god mat, trevligt sällskap och en angenäm konversation. Hennes intensiva bruna ögon kunde glittra av förtjusning och samtidigt vara skarpt iakttagande.

"Hemligheten med ett väl använt liv", hörde jag henne en gång säga, "är att man lever så som de faktiska förhållandena kräver." Hon ägde förmågan att betrakta världen objektivt och se sakerna som de var utan önsketänkande. Hennes lärarkurser började med lektioner i konsten att iaktta. "Hittills har ni fått lära er att förmå barnen att ge akt på er", sa hon. "Men här är det ni som ska ge akt på barnen."

"För mycket att göra." Som liten flicka var min mor en av de sämsta i sin klass och kunde inte få in läxorna i sitt huvud. Men vid tio års ålder genomgick hon en plötslig förändring. Samtidigt som hennes intresse för religionen växte, vilket ju inte är ovanligt hos flickor i den åldern, utvecklades hos henne en stark känsla av att vara kallad. Hennes föräldrar kom till insikt härom när hon låg svårt sjuk i influensa. Läkaren rådde dem att bereda sig på det värsta. Men Maria tröstade sin mor: "Var inte orolig, *mamma mia*, jag kommer inte att dö. Jag har alldeles för mycket som jag måste göra."

Efter det blev hon bäst i klassen. Föräldrarna föreslog att hon skulle bli lärarinna, den enda bana som då stod öppen för kvinnor. Hon vägrade att ens tänka på saken. Hon var fast besluten att bli ingenjör! Vid 14 års ålder började hon i ett tekniskt läroverk för pojkar. Men efter ett år slog hon om till biologi och beslöt slutligen att ta examen i medicin.

"Otänkbart", sa professor Guido Baccelli, dekanus för medicinska fakulteten vid Roms universitet. Hon blev i alla fall antagen till sist, fick ett stipendium och tjänade ihop till mat och husrum genom att ge privatlektioner. Hennes far ogillade detta skarpt och vägrade i årtal att ha med henne att göra. Maria var enda flickan bland medicinarna och fick stå ut med många pikar och elakheter. Men sin examen tog hon.

"Mina kära idioter." Hon fick anställning vid universitetets psykiatriska klinik, och en av hennes uppgifter bestod i att besöka sinnessjukhusen i

Rom för att välja ut lämpliga studieobjekt. På den tiden klassificerades utvecklingsstörda barn som sinnessjuka — och spärrades in tillsammans med dessa. På ett sinnessjukhus fick Maria se en massa barn sammanfösta i ett kallt rum som straffångar. "Se på de där", sa föreståndarinnan med avsky. "När de har ätit, kastar de sig ner på golvet som djur och letar efter bitar och smulor som de har tappat." Min mor betraktade dem. Med gälla och osammanhängande skrik krafade barnen åt sig brödsulor som de knådade i olika former.

I ett ögonblick av plötslig klarsyn förstod mor att vad dessa barn hungerade efter var inte mat utan erfarenhet. De små händerna famlade i tafatta försök att nå kontakt med yttervärlden! Någon inre kraft drev dessa

barn att utveckla sin kropp och personlighet. I stället för att isolera och hämma dem borde man befria dem. Men hur skulle man nå dem?

Professor Baccelli, som nu blivit italiensk undervisningsminister, inbjöd Maria att hålla föreläsningar om undervisning av efterblivna. De väckte stort intresse hos allmänheten, och Baccelli grundade därför en statlig försöksskola för utvecklingsstörda barn — med dr Montessori som ledare. "Så nu är ni ju i alla fall ingenting annat än kvinna och barntädgårdslärarinna!" skämtade Baccelli.

"Mina kära idioter", brukade mor kalla barnen i sin skola. Hela dagen lång, från åtta på morgonen till sju på kvällen, tillbringade hon hos de små varelser som samhället vänt ryggen och betraktade som hopplösa. Hon

iakttog och experimenterade och "bläste under den lilla låga av intelligens som skytmade i deras ögon". Efter två års intensivt arbete lät hon sina elever genomgå en vanlig folkskolexamen. Hennes "kära idioter" visade att de inte alls var några hopplösa fall. Många klarade proven lika bra som normala barn.

När den nyheten publicerades, gjorde den sensation. Men med sin stränga opartiskhet insåg min mor att det märkliga inte var att efterblivna barn kunde nå så långt, utan att normala barn låg så lite före.

Hon besökte en mängd folkskolor och fann att man där gjorde allt för att undertrycka barnens egen initiativkraft. Eleverna tvingades sitta i pulpeter som var så trånga att de måste lirka och skriva på sig för att kunna

krängla sig in i dem. När de väl satt fastlåsta i sina bänkar, kunde de inte göra annat än höra på, menade man. Högsta beröm fick den som satt fullkomligt stilla, och minsta rörelse straffades strängt. "Det verkar som om människans moraliska känsla skulle itta i baken", sa hon en gång till en grupp pedagoger och ämbetsmän på besök.

'Barnens hus'. Sedan mor väl fått igång skolan för utvecklingsstörda barn, återvände hon till universitetet och blev i sinom tid utnämnd till professor i antropologi. Ju år hann förflyta innan hon fann sin stora uppgift i livet. Ett privat bostadsprojekt hade gjort det möjligt för flera hundra fattiga familjer att flytta från smutsiga och överbefolkade hyreskaserner till bättre bostäder. Men medan föräld-

rarna var på sina arbeten och de äldre barnen i skolan, förvildade småbarnen. Man beslöt att grunda en barnträdgård, och dr Montessori ombads att leda den. Hon accepterade genast. Här fick hon äntligen en chans att pröva sina idéer på normala barn.

Hennes Casa dei bambini (Barnens hus) öppnades i den ökända San Lorenzo-slummen. "Sexti gråtande och förskrämda barn, så skygga att det var omöjligt att ens få dem att tala; utstötta, vanvårdade, bleka och undernärda barn, som hade växt upp i mörka ruckel där det inte fanns någonting som kunde väcka deras intresse." Så beskrev min mor sina skyddslingar efter sin första dag tillsammans med dem.

Under de två följande åren skulle dessa "små vandaler", som en journalist kallade dem, hjälpa mor att revolutionera undervisningen. I stället för att tvinga på dem godtyckliga regler och proppa i dem fakta letade hon efter möjligheter att hjälpa fram dem till större självständighet.

Hennes första åtgärd att frigöra barnen var att lära dem civiliserade seder. "Lär dem inse vikten av att man utför även den obetydligaste uppgift väl", förmanade hon sina lärare. "Låt dem sedan själva välja sysselsättning och ägna sig åt den så länge de vill." Montessoribarnen fick lära sig att snyta sig, tvätta händerna, knyta skosnörena, putsa skorna och hålla upp vatten eller mjölk utan att spilla. "Själv tillit och självdisciplin är de yttre tecknen på sund själslig balans", skrev hon. Sigmund Freud anmärkte en gång med tydlig beundran att barn som fostrats i Montessoris anda skul-

le bli skrala kunder hos psykoanalytikerna senare i livet.

Nya hjälpmedel. Min mor insåg att det är genom sina sinnen som ett barn utvecklar intelligensen och hittade därför på nya hjälpmedel i undervisningen. Avsikten med dem var att låta eleverna *uppleva* ett ämne genom att skaffa sig direkta erfarenheter med gripbara föremål. Med hjälp av likformiga trästycken målade i olika färger lär barnen sig att gradera färgerna från den ljusaste till den mörkaste. Genom att flytta om klockor, som ser precis likadana ut men ger ifrån sig olika ljud, lär de sig tonerna och förstår deras inordning i skalan. (De flesta av våra dagars pedagogiska leksaker är inspirerade av de hjälpmedel som mor hittade på för ett halvsekel sedan.)

"Jag kan skriva!" Enligt mors mening var ett tre års barn tillräckligt gammalt för att man skulle kunna börja ge det en känsla för bokstäverna med hjälp av figurer klippta i sandpapper, ett av hennes många knep. En liten pojke som satt och ritade med sina kriter skrev plötsligt en dag ordet *mano* (hand). "Jag kan skriva!" skrek han allt vad han orkade. Häpna och förtjusta samlades barnen och lärarna omkring honom. Barnen ropade i korus: "Jag med, jag med!" Ingen hade lärt dem skriva. Det enda mor hade gjort var att låta dem arbeta i en särskilt tillrättalagd omgivning, där de kunde göra sina egna upptäckter och utforma sina egna begrepp efter sin egen erfarenhet.

I Casa dei bambini lärde sig barnen skriva fyra fem månader innan de kunde läsa. En dag när mor arbetade

med en klass som just hade lärt sig skriva några ord, skrev hon följande mening på svarta tavlan: "Om du kan läsa det här, så kom fram och ge mig en kyss." Flera dar gick utan att någonting hände. "De trodde att jag bara skrev på tavlan för mitt eget nöjes skull, precis som de själva", sa hon. "Men den fjärde dan kom en liten flickunge upp till mig och sa 'Eccomi' ('Här är jag') och gav mig en kyss." Vid fyra till fem års ålder kunde de flesta barnen i Casa dei bambini läsa och skriva.

Den nya skolan gav också en annan erfarenhet: att det inte är fruktan för straff eller hopp om belöning som utgör drivkraften hos barnen, utan den oförfälskade tillfredsställelse som själva arbetet ger. Barnen fick ge utlopp åt det som fanns i deras inre — och den högsta belöningen var att ta steget till nästa stadium.

Kriget närmar sig. Under de år som följde efter publiceringen av min mors första bok om sina undervisningsmetoder år 1912, vann hennes principer insteg i många skolor i Europa och USA. Senare utsattes de för hetsiga angrepp i samband med att de totalitära regimerna bredde ut sig. I Tyskland och Österrike brände nazisterna Maria Montessoris porträtt på samma bål som hennes böcker. Mussolini försökte först dra nytta av hennes berömmelse, men vände sig mot henne när hon vägrade tjäna hans propagandasiften, och de skolor och institutioner hon grundat stängdes.

"Mario", sa hon, "det var väl på det här sättet Gud ville få oss att förstå att vi gjort nog här och att Han behöver oss på annat håll." Vid 64 års

ålder lämnade alltså min mor Italien för att slå sig ner i Barcelona.

När det spanska inbördeskriget bröt ut, befann jag mig i London, och mor var ensam i vårt hus i Barcelona med tre av mina barn. Lastbilar bemannade med lojalisternas milis körde omkring på gatorna och arresterade alla som misstänktes sympatisera med Franco. Katolikerna var ytterst impopulära, och att dessutom vara italiennare ökade ytterligare faran.

En lastbil stannade utanför vår port. Tre beväpnade 'milicianos' såg forskande på huset. Min äldste son berättade senare för mig att mor lämnade fönstret och samlade barnen omkring sig. "En dag", sa hon lika lugnt som när hon talat om jordbävningen med mig, "en dag ska vi alla dö. För en del kommer den dagen tidigare än för andra. Nu ska vi be till Gud och bönfälla Honom att leda oss, vart vägen än må bära."

Så hördes lastbilen starta och köra sin väg. Min son gick nedför trappan och tittade försiktigt ut genom ytterdörren. Männen var borta, men de hade lämnat ett meddelande. Med röd målarfärg stod skrivet på väggen: "Lämna detta hus i fred. Det tillhör en som vill barnen väl." Under hade målats det kommunistiska emblemet: hammaren och skäran.

I land efter land tvingade kriget Montessoriskolorna att stänga. Sedan min mor flytt från Spanien med ett engelskt krigsfartyg, flyttade hon till Amsterdam. Hon fick ett erbjudande från Indien, och vi reste dit för att hjälpa till att utbilda lärare. Italien gick med i kriget medan vi var där, men fastän vi blev internerade som

MONTESORIMETODEN har under längre tid tillämpats i ett tiotal svenska förskolor, bl. a. en vid Wenner-Gren Center i Stockholm med undervisning för de utländska vetenskapsmännens barn. Metoden har också införts vid ett par privatskolor i Stockholm och Göteborg. Inom den svenska grundskolan vann Montessori insteg 1961 genom en lågstadielinje vid Hedvig Eleonora skola i Stockholm.

Närmare upplysningar om Montessorimetoden och dess tillämpning i Sverige kan få från Svenska Montessoriföreningen, vars ordförande är rektor Eric Thorsén vid Hedvig Eleonora skola, Linnégatan 54, Stockholm.

”fientliga utlänningar” fick mor fortsätta undervisningen.

Afrika kallar. Efter kriget återvände mor till Europa. Hon var nu i 70-årsåldern. Än en gång kom hennes undervisningsmetoder i ropet, och Montessoriskolor och utbildningscentraler växte upp på nytt. I vår villa vid havet i Noordwijk aan Zee i Hollands tulpandistrikt ägnade hon sig flitigt åt att läsa och författa.

En majdag i vackraste blomstertiden satt hon och jag och åt lunch framför ett fönster med utsikt över blommande tulpanfält och öppna havet. Jag berättade för henne att jag hade träffat en ämbetsman från Ghana, vilket snart skulle bli självständigt och var i stort behov av nya skolor. Han ville att vi skulle hjälpa till med utbildningen av lärare.

”Om det just nu finns några barn som behöver hjälp, så är det barnen i de afrikanska länderna”, sa mor. ”Det är klart att vi måste fara dit.”

Jag påminde henne om hettan och de primitiva förhållandena. Hon var ju dock 81 år gammal.

”Jaså, du vill inte ha mig med!” sa hon milt förebrående. ”Du ska se att jag ger mig iväg och lämnar dig kvar.”

”Du kan aldrig gå någonstans dit jag inte kan följa dig”, sa jag och upprepade mina barnsligt skrytsamma ord för länge sen.

Jag gick ut ur rummet för att leta reda på en Afrikakarta. När jag kom in igen var mor död. Hon skulle säkert ha rest till Ghana, eller vart som helst där hon visste att barnen behövde henne.